

¿NUN DA EUSKALDUN BAT?

I

(*Euskaeraz dakiten Euskaldunari donkitua.*)

Esatendutenez, anchinetako denboretan, beiñ asi zan Diogenes egunez kale-kale ibiltzen eskubatian argi bat artuta.—Baño gizona ¿zer za-biltza argi orrekin? ¿choratu egin alzera?—esaten zioten bere ezagunak. Ez,—erantzuten zun—gizoribaten billa nabill. Rallo ¿ez dituzu edozein tokitan topatzen?—Ez, zuek uste dezuten guztiak ez dira gizonak. Bear bezelakua ez dan gizona, ezin gizona izendatuliteke.—Eta ¿non da gizon bat? galdetuaz jarraituzun bere Lidia...

Diogenes egokintsua bezela arkitzen naiz ni aurkegoitzean. Begiratzendet Euskal-erri guztira eta galdetzendet ¿nun da Euskaldun bat?—Ara emen zenbat dauden-esatendirate... Baña ez... Rear bezelakua ez dan Euskalduna ezindatuliteke. Eta jarraitzen naiz nere bidian...

Topatzendet emen gizon jakintzu bat, otsare audiakin paper tartean galdua dabillela ausiziñetako Euskaldunaren lautegi ikusgarriak arritaratzen; billatzendet beste bat Euskal-erriagatik beri bizia eskeintzen; billatzenditut asko Euskal-erri aren gauz onak pregoitzen; ikusten ditut beste batzuek egunero gure lege zarrik onez edo indarrez ekarri egin biardiala esaten... Baña on Antonio Arzak, gure maisu maiteak esaten-zun bezela «¡zertarako fueroak, gero erderaz mintzatzeko!» Bai, orrelakuak dira gaurko Euskaldunak. Asko maite erria, eskatu lege zarrik eta... erderaz mintzatu. Nere Jaungoikoa ¡nun da Euskaldun bat!

Guk denok, aberatsenetatik asi eta azkenengo baserritar eraño, biar ditugu ikasi alditugun izkuntz guztiak *¿zergatik ez?* Baño ez dezute jarratubiar orainbezela ustetzen, erdera ikastia eta Euskera aztutzia gauza bat dala *¡ez!* Ikasi ezazute ordu onian erdera kanpotarrakin itz egi-teko baña mintzatu ezazute Euskeraz Euskaldunakin. Eta zuek, Euskaldun izkribatzalleak *¿zer egiten dezute?* *¿zergatik isildu zerat?* *¿zer egiten dute zuen lumak Euskeraz izkribatugabe?* *¿zer?* *¿Inork ezdula irakurtzen Euskeraz izkribatzen dana?* *¡Ez da egia!* Nik ikusidet askotan jendia, paper moldizkiratuetan billatzen noizik bein etortzendiran Euskerazko itz neurtuak erderazko itz labur tartian galdua, gero pozaz betterik irakurtzeko; nik ikusidituk askotan gure baserritarrak Euskerazko Kontuak irakurtzen izugarriok algara farrekin; eta *¿zenek ezdu ikusi Donostiyako biltokia Santo Tomas gabian?* *¿zenek ezdu ikusi betia Euskaldun geudez?* *¿nork ezdu ikusi ango alaitasuna, ango chalo egitea, ango poza?* Eta dena *¿zergatik?* Ikustendituztelako Euskal irudiak bere izkuntzan aukertatzen, ikustendituztelako pillatuta Euskeraz dakiten Euskaldun asko...

¡Euskeraz dakiten Euskaldun asko.....! Baña zer *¿Euskeraz ez daki-te Euskaldun denak?* Ez, erritar maiteak, ez... *¡Zer lotsa!* Eta guk degu kulpa guztia guk bakarrik. Juaten gera dendetara, juaten gera beste Euskaldun erri batera eta arrotz jendearen tartian bageude bezela, erderaz mintzatzendegu.

¿Eta zer esango degiiberriz? *¿nork izkribatzendu euskeraz?* Nik irakurtuditut askotan baserritarraren ipuiak bañan ez det oraindik bat ikusi Euskeraz izkribatua *¿Zergatik naiago dute erderaz izkribatu?* Nik ezdakit, ezdakit zergatik esateduten ozo gaizki eta geyeneta iñork euzun ezin duan moduan, beren izkuntzan ain garbi ezango luteken gauza.

¡Euskera gastua! Zu bota nayan dabiltz aspaldian beste erriko gendiak... Oyekatik ez zera eroriko; ez degu kanpotarren bildurrik. Baña Euskal-errian bertan zortznebadira arerioak *¿zer egingo degu?* Euskeraz mintzatzia losatzun diran Euskaldunak diran bitartian *¿nola Euskera zabaldu?*

Egin zagun denok aldeguna; mintzatu ezakun beti Euskeraz Euskaldunakin, irakurtu ezakun Euskeraz, izkribatu ezakun Euskeraz Euskaldunentzako eta zabaldu ezakun gure itzkun maitea... Bai, erriterrak, denok batian indartuta bear degu ausi etsaiaren odoi lodia eta eraman Ama Euskeraren oñetara lenbailen gure garaitondaren ereñotza. Egin

zagun ala eta orduan eraimandeikegu lotsik gabe Euskaldun onaren ize-na. Orduraño ez gera bada-ezpadako Euskaldunak baizik.

II

(*A los baskos que desprecian su lengua.*)

Nobles Baskos que desde esas pretendidas alturas, saturados de progreso moderno os burlais despiadadamente de la lengua de vuestra Patria, salud...

Los humildes, los pequeños, los que sin fuerzas para volar junto á vosotros pueden siquiera, merced á vuestra insondable misericordia, vivir rastreando por este áspero suelo de la ignorancia y la barbarie, os saludan..

Os saludan, sí, porque mal que os pese sois hermanos nuestros.

No temais... no lo diremos muy alto. No lo oirán esos compañeros vuestros... ¡se burlarían! ¡os despreciarían!: ¡es tan infame el que un hijo guarde para su madre siquiera una mirada de compasión! Nosotros, los ridículos, los ignorantes, los miserables, la dedicamos los más dulces afectos y quisiéramos morir por ella. ¡Locura! Eso es lo que nos dicta nuestra alma ruda, nuestra inteligencia inulta, nuestro corazón salvaje. Vosotros los que habéis educado el alma, los que habeis repleto de ideas nuevas la inteligencia, los que á fuerza de progreso mentido habeis convertido el corazón jugoso y tierno que poseíais en corazón de fuste moderno, debéis despreciarla, más aún, maltratarla, odiarla. ¿Porqué habeis de parar mientes en las lágrimas que sin tregua bañan sus ojos amorosos? ¿Por qué habeis de cesar de torturar su corazón compasivo? ¿Por qué? Matadla. Es una vergüenza que viva vuestra madre anciana. Los compañeros se os burlarán al ver que una pobre vieja toda amor, os llama hijos... Matad á vuestra madre. ¿Para qué la quereis? ¡Si aún así os ha de querer! ¡Si os ha de perdonar! Matadla, negad que los que la defienden son hermanos vuestros, decid que están locos...

Madre, madre... ¡quién te lo había de decir! Hoy que despreciada por todos más necesitada estás de tus hijos, todos te abandonan. Te escupen, renuevan tus heridas para que la sangre no deje de salir y al verte indefensa prolongar tu agonía bajo el arbol bendito, tus mismos

hijos hunden en tu cuerpo sacrosanto las armas malditas que te han de matar. ¡Infames! ¡Pobre madre nuestra! No, no les perdones, no diríjas una mirada más á esos hijos... desprécialos. No pidas compasión á esos desagradecidos. Muere, muere si nosotros no podernos salvarte pero no les perdones. Y si les perdonas, si no les maldices, tus pocos hijos que aún te abrazan como á única madre, se encargarán de maldecirlos...

Sí, nobles Baskos que odiais á vuestra madre... matadla... pero rnatadnos también; apretad más, mucho más, los pies inmundos bajo los que nos agobiais, porque mientras algo de energía nos quede la emplearemos en perseguiros, y hasta en nuestra agonía os gritaremos: Malditos... Traidores...

GREGORIO DE MÚJICA.

Madrid, Enero, 1906.

